

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่อง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน ของสถานศึกษาระดับพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 เขตพื้นที่การศึกษานครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย นำเสนอเนื้อหาสำคัญตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน

1. ความหมาย และความเป็นมา
2. หลักการ และจุดมุ่งหมาย
3. โครงสร้างของหลักสูตร
4. แนวคิดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ประสิทธิผลการบริหารหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน

1. การวางแผนการบริหารหลักสูตร
2. การปฏิบัติตามแผนการบริหารหลักสูตร
3. การตรวจสอบการประเมินผลการบริหารหลักสูตร
4. การปรับปรุงพัฒนาการบริหารหลักสูตร

ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน

1. ปัจจัยด้านบุคลากร
2. ปัจจัยด้านการนิเทศ
3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร
4. ปัจจัยด้านชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. ความหมายและความเป็นมา

หลักสูตร (Curriculum) เป็นศัพท์ทางการศึกษาที่นักการศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ได้ให้ความหมายไว้มากมายตามความคิดเห็นและประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534: 158) ได้ให้ความหมายว่าหลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดอันประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โครงการสอน แผนการสอน หนังสือเรียน คุ่มือครู แบบฝึกหัด และอุปกรณ์การเรียนการสอนทุกอย่าง เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิต ซึ่งเชฟเวอร์และเบอร์ เลค (Shaver and Berlak อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ 2539: 9) สอดคล้องกับทรัมป์และมิลเลอร์ (Trump and Miller อ้างถึงใน ยุทธศักดิ์ สมเสน 2535: 16) กล่าวว่าหลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียน การสอนชนิดต่างๆ ที่เตรียมไว้ และจัดให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน ในทำนองเดียวกัน อีแวนและเนกเลีย (Evans and Neagley 1967: 2) ได้ให้ความหมายว่า เป็นมวล ประสบการณ์ที่วางไว้โดยโรงเรียน จัดให้เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมาย ที่กำหนดได้ตาม ความสามารถของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับราแกนและเชฟเพิร์ด (Regan and Shepherd 1977: 192) กล่าวรวมถึง รายวิชาที่เปิดสอน เอกสารที่ระบุกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นตัวกลางถ่ายทอด หลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเก็บประสบการณ์ของแต่ละคน

ในทำนองเดียวกันนักการศึกษาของไทย ยุทธศักดิ์ สมเสน (2535: 16) ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 25) กล่าวว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้วางแผน โดยการจัด ขึ้นเป็นลักษณะของวิชาที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยมีสถานศึกษา เป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ครุก (Krug อ้างถึงใน สัจ จุทรานันท์ 2535: 13-16) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยสื่อกลางของการเรียนการสอนที่โรงเรียน จัดขึ้น เพื่อให้โอกาสนักเรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ผลการเรียนที่พึงปรารถนา และ แนวคิดของ ทาบ (Taba 1962: 109) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นวิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมใน ฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคม สำหรับสื่อกลางนั้นรวมถึงการเรียนใน ห้องเรียน โครงการแนะแนว การบริหารสุขภาพ การอยู่ค่ายพักแรม การศึกษาในห้องสมุด และ กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra Curriculum) หรือการเรียนนอกห้องเรียน (Extra Class) ในทำนอง เดียวกัน กูด (Good 1973: 175) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นกลุ่มรายวิชาที่จัดได้อย่างมีระบบ หรือลำดับ วิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษาหรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักๆ ซึ่งสอดคล้อง

กับแนวคิดของ บ็อบบิท (Bobbitt อ้างถึงใน กาญจนา คุณารักษ์ 2540: 1) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือรายการของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวที่เด็กและเยาวชนต้องทำและประสบการณ์ด้วยวิธีพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ ให้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่าหลักสูตร คือ ข้อกำหนดเนื้อหาสาระ มวลประสบการณ์ หรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะทัศนคติที่ดี และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างถูกต้อง มีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ความเป็นมาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในอดีตที่ผ่านมาหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยที่ใช้อยู่ คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ยาวนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวหน้าไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2544: 13)

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาระดับท้องถิ่น

2. การจัดหลักสูตรและการเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการ และทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น และชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 13)

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษา การสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารการจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะ มาตรา 74 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ความเดิมถูกยกเลิก โดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงการจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียน สำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเอง กับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความ เป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้ และนำทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและ เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝัง คุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

2. หลักการ และจุดมุ่งหมาย

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของ ประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ (กรมวิชาการ 2544: 4)

2.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับ ความเป็นสากล

2.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา และได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

2.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักการมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐาน การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2544: 4)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับเหตุการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหาและทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิปัญญาในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดไว้ดังนี้

3.1 ระดับช่วงชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

3.2 สารการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 ภาษาไทย

3.2.2 คณิตศาสตร์

3.2.3 วิทยาศาสตร์

3.2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3.2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

3.2.6 ศิลปะ

3.2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

3.2.8 ภาษาต่างประเทศ

สารการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสารการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานความคิดและเป็นกลุยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ส่วนในเรื่องของสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดสารการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้

ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำตามหน้าที่แนะแนว ให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3.4 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

3.5 เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

4. แนวคิดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ 2545: 5) และหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งมีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว และชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบท และแนวทางนั้นๆ ดังนี้ (กรมวิชาการ 2545: 1-2)

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสนุกสนาน และความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจ และเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุด สำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็นและมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และ วัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิดเข้าใจ และศรัทธาใน ความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตร สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนและช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความ รับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระและเข้าใจในความ รับผิดชอบ

ประสิทธิผลการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การวางแผนการบริหารหลักสูตร การปฏิบัติตามแผนการบริหารหลักสูตร การตรวจสอบประเมินผลการบริหารหลักสูตร และ การปรับปรุงการพัฒนาการบริหารหลักสูตร

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534: 195) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือ กิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการ โดยมีเครื่องมือ คือ หลักสูตร ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของ โรงเรียน ในอันที่จะเตรียมเด็กหรือเยาวชนให้เกิดความรู้ทักษะ ทักษะคติ และประสบการณ์ที่ดีใน การดำเนินและดำรงชีวิตในสังคมของตนได้อย่างถูกต้อง และเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ จากแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวก็คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ดำเนินกิจกรรมการเรียนสอนร่วมกันเพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์

เอดวาร์ด เดมมิ่ง (Edward Deming อ้างถึงในวิฑูรย์ สิมะโชคดี 2538: 84-85) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานการบริหารคุณภาพ เพื่อก่อให้เกิด การปรับปรุงด้วยการป้องกันมิให้เกิดของเสียซ้ำซ้อนเรื้อรัง พร้อมกับการยกระดับมาตรฐานให้ สูงขึ้นในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและอย่างมีการวางแผน PDCA เป็น ขดลวดที่ม้วนไต่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ในปี ค.ศ. 1950 เอดวาร์ด เดมมิ่ง (Edward Deming) ได้นำขั้นตอน บริหารงานคุณภาพ “วงจรเดมมิ่ง” (Deming Cycle) มาเผยแพร่ที่ญี่ปุ่นจนเป็นที่รู้จักกันอย่าง แพร่หลายเป็นวงจรแห่งการบริหารงานคุณภาพ “วงจรเดมมิ่ง” (Deming Cycle) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การจัดทำและการวางแผน (Plan) ได้แก่
  - 1.1 ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม (Control Items)
  - 1.2 กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ
  - 1.3 กำหนดวิธีดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย
2. การปฏิบัติตามแผน (Do) ได้แก่
  - 2.1 หาความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการนั้นด้วยวิธีฝึกอบรม หรือศึกษาด้วยตนเอง
  - 2.2 ดำเนินการตามวิธีกำหนด
  - 2.3 เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม
3. การติดตามประเมินผล (Check) ได้แก่
  - 3.1 ตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานหรือไม่
  - 3.2 ตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องอยู่) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่
  - 3.3 ตรวจสอบว่าผลลัพธ์ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่
4. การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามแผน (Act)
  - 4.1 ถ้าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานก็หามาตรการแก้ไข
  - 4.2 ถ้าผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ก็ค้นหาสาเหตุและแก้ไขที่ต้นตอ เพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำซากขึ้นอีก

4.3 ปรับปรุงระบบการทำงาน และเอกสารวิธีการทำงานมาตรฐาน

ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการบริหารคุณภาพ 4 ขั้นตอนของเดมมิง (Deming) โดยใช้ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมาเป็นกรอบในการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนดังกล่าวดำเนินการในลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่องกันไปจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้ โดยเริ่มจากขั้นตอนของการวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบการประเมินผล (Check-C) และการปรับปรุงพัฒนา (Act-A) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทราบว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจความร่วมมือ การประสานงานและการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ 2545: 6)

หลักสูตรสถานศึกษาจะบรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลสูงสุด

การวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนการปฏิบัติการ (Operation Plan) ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตร จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการวางแผนกำหนดกิจกรรมการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้และมีการตรวจสอบความเหมาะสมของการจัดการในเรื่องต่างๆ (กรมวิชาการ 2545: 46)

จากรายงานกระทรวงการศึกษาของวิสคอนซิน (Wisconsin Department of Public Education อ้างถึงใน นาฎยา ปีลันธนานนท์ 2545: 39-43) ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผนบริหารหลักสูตรว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการแต่ละกลุ่มวิชา ควรมีลักษณะดังนี้

1.1. เป็นตัวแทนมาจากท้องถิ่น คณะครูโรงเรียนต่างๆ ในท้องถิ่น ผู้บริหาร ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มวิชานั้น ผู้เชี่ยวชาญ และนักเทคโนโลยีการศึกษา และบรรณารักษ์ห้องสมุด

1.2. คณะกรรมการควรมาจากตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในทุกมาตรฐาน ช่วงชั้น เช่น ป.1-3, ป.4-6, ม.1-3, ม.4-6

2. จัดทำแผน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรแต่ละกลุ่มวิชาควรวางแผนการดำเนินงานให้เรียบร้อยก่อนจะลงมือจัดทำหลักสูตร หรือทบทวนสื่อวัสดุการเรียนต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องตลาด ภายในแผนควรระบุงานต่างๆ ที่ต้องทำ ระยะเวลาและผู้รับผิดชอบในแต่ละงาน

3. กำหนดสื่อ ทรัพยากรการศึกษาที่มีอยู่ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มวิชานั้น คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรกลุ่มวิชาต่างๆ ควรจะได้รวบรวมแหล่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรมาว่าจะเป็นสื่อวัสดุการเรียนการสอนในกลุ่มวิชานั้น วารสารทางวิชาการระบบสารสนเทศเครือข่ายโลก สื่อวัสดุหลักสูตร และเอกสารงานวิจัยต่างๆ เป็นต้น

4. กำหนดกิจกรรมที่ต้องทำของคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตรที่จำเป็น ได้แก่ การสำรวจงานวิจัยและวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิชานั้น คณะกรรมการควรจะได้ทบทวนและพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

4.1 เป้าหมายและสาระความรู้ของหลักสูตรกลุ่มวิชาที่จะสร้าง

4.2 งานวิจัยและความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนี้

4.3 รูปแบบลักษณะหลักสูตรที่ดี

4.4 แหล่งความรู้ที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

5. ประเมินความต้องการจำเป็นของหลักสูตรที่จะสร้าง คณะกรรมการควรพิจารณาสถานภาพในปัจจุบันหลักสูตรกับกลุ่มวิชานั้นว่าเป็นเช่นไร การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นความพยายามที่จะลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ปฏิบัติอยู่กับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นที่ไม่สอดคล้องให้ลดน้อยลง คณะกรรมการพิจารณาว่าจะรวบรวมข้อมูลอะไรบ้าง จากไหน จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์อย่างไร ข้อมูลที่ควรนำมารวบรวมไว้พิจารณา ได้แก่

5.1 สาระความรู้ที่ใช้สอนอยู่ในปัจจุบันในหลักสูตรนั้นทุกชั้นปี

5.2 แนวทางที่ครูใช้จัดการเรียนการสอน

5.3 สื่อ วัสดุ ทรัพยากรการศึกษาต่างๆ ที่นำมาใช้

5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของผู้เรียน

5.5 ความต้องการจำเป็นและความสนใจของผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มีต่อหลักสูตรกลุ่มวิชานี้

5.6 งานวิจัยและมุมมองของประชาชน ที่มีต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มวิชานี้

5.7 ข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกหัดครู และการฝึกอบรมครูประจำการในกลุ่มวิชานี้

ข้อมูลจากการตรวจสอบเหล่านี้จะช่วยให้คณะกรรมการได้พิจารณาจุดอ่อนจุดแข็งที่มีอยู่ในหลักสูตรปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

6. กำหนดความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ในขณะที่คณะกรรมการกำลังพัฒนาหลักสูตรใหม่นี้ ควรจะได้มีการระบุความต้องการจำเป็นของผู้เรียนไว้ด้วย คณะกรรมการอาจจะขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และ/หรือครูอื่นๆ ในขณะที่จัดทำหลักสูตร ได้แก่

6.1 รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Style)

6.2 ระดับพัฒนาการและระดับสติปัญญาในการเรียนรู้

6.3 ความต้องการจำเป็นทางด้านร่างกาย

6.4 ความต้องการจำเป็นทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกและภาษา

6.5 ความต้องการจำเป็นทางการเรียนภาษาต่างประเทศ

6.6 การเรียนรู้สำหรับเด็กที่ด้อยความสามารถ

6.7 การเรียนรู้สำหรับเด็กปัญญาเลิศ

6.8 ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวของผู้เรียน

6.9 ภูมิหลังทางการศึกษา

7. คัดเลือกรูปแบบหลักสูตร คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ควรทำคู่มือหลักสูตรที่ ส่วนกลางให้เป็นแนวทางไว้ รวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัย เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องมาประมวลและ ตัดสินใจว่ารูปแบบหลักสูตรที่จะสร้างขึ้นนั้นควรเป็นอย่างไรที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อครู ที่จะนำไปใช้

กรมวิชาการ (2545: 46-47) กล่าวถึงภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนบริหาร หลักสูตรซึ่งประกอบด้วย

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) สร้างความตระหนัก ให้บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา 2) พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 3) ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่ง ประกอบด้วยคณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการอื่นๆ ตามความจำเป็น 4) จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา 5) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 6) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและขอความร่วมมือ

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) กำหนด ลักษณะอันพึงประสงค์ 4) กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้นและสัดส่วน เวลาเรียน 5) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค 6) จัดทำ คำอธิบายรายวิชา 7) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ 8) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 9) กำหนดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน 10) กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ 11) กำหนดการวัดผลและประเมินผล และ 12) บริหารการจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้อง กับหลักสูตรสถานศึกษา

กล่าวโดยสรุปการวางแผนบริหารหลักสูตร หมายถึง การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบการบริหารหลักสูตร โดยมีกระบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหาจาก ข้อมูลและความต้องการของชุมชน และเป็นเครื่องมือในการควบคุมและการติดตามประเมินผลผล อย่างเป็นระบบ

2. การปฏิบัติตามแผนการบริหารหลักสูตร

เมื่อได้มีวางแผนบริหารหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรแล้ว จะต้องมีการจัดเตรียมแผนการนำไปใช้ โดยควรมีการทดลองนำร่องการใช้หลักสูตร เพื่อให้โอกาสแก่ครูที่จะตรวจสอบและให้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพก่อนจะประกาศใช้เป็นทางการ

จากรายงานกระทรวงการศึกษาของวิสคอนซิน (Wisconsin Department of Public Education อ้างถึงใน นาญา ปีฉันทานนท์ 2545: 43-44) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่าประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ โดยระบุน้ำที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องชี้แจงให้คณะกรรมการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เข้าใจในประเด็นต่อไปนี้

2.1 หลักสูตรใหม่นี้แตกต่างกับหลักสูตรปัจจุบันอย่างไร

2.2 มีการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนอย่างไร

2.3 ครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในภูมิหลังต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในสาระความรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรใหม่อย่างไรบ้าง

2.4 ครูจะได้รับการจัดเตรียมให้พร้อมที่จะใช้สื่อ วัสดุตามหลักสูตรใหม่นี้อย่างไร

2.5 ครูจะเรียนรู้วิธีการประเมินผลตามหลักสูตรใหม่นี้อย่างไรบ้าง

2.6 ครูจะได้รับการอุดหนุนดูแลอย่างไรบ้าง จากการนำหลักสูตรนี้ไปใช้

2.2 จัดทำแผน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรควรจัดทำแผนการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

2.1 กำหนดระยะเวลา

2.2 งบประมาณ

2.3 พันธะสัญญาของครูที่จะร่วมในการดำเนินงานนี้

2.4 การคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วม

2.5 แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ

2.3 ระบุน้ำที่ความรับผิดชอบ ความสำเร็จของการทดลองนำหลักสูตรไปใช้ขึ้นอยู่กับการระบุน้ำที่ของคณะครูที่นำหลักสูตรไปใช้ให้ชัดเจนและเข้าใจตรงกัน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและผู้บริหารจะต้องสื่อสารและประสานงานกับคณะครูเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องให้คณะครูมีความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรนี้และมุ่งหวังที่จะเห็นความสำเร็จจากการใช้หลักสูตรนี้

2.4 รวบรวมข้อมูลจากการใช้หลักสูตร หลังจากที่ได้มีการทดลองใช้หลักสูตรใหม่ แล้วคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรควรหาแนวทางการเก็บข้อมูลจากครู ผู้เรียนและผู้บริหาร ตรวจสอบให้แน่ใจว่าได้มีการนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปตามที่ออกแบบไว้ อาจมีการมอบหมายให้ผู้บริหารหรือครูบางคนเป็นหัวหน้าในการดูแลและเก็บข้อมูล แล้วแจ้งข้อมูลให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้ทราบว่าการทดลองใช้หลักสูตรเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หรือจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างเพื่อที่จะให้เป็นไปตามที่ออกแบบหลักสูตรไว้ และทำให้นำหลักสูตรไปใช้เป็นไปด้วยดี

นอกจากนี้ในการวางแผนกำหนดกิจกรรมการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ กรมวิชาการ (2545: 43-49) ได้เสนอแนะให้สถานศึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของการจัดในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจที่สำคัญหนึ่งของสถานศึกษาที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด ได้แก่

1.1. โครงการประจำของโรงเรียน โรงเรียนจัดให้มีโครงการประจำของโรงเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเชื่อมั่น เช่น วันเชิดชูศิษย์เก่าดีเด่น วันส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วันตลาดนัดของโรงเรียน หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งนักเรียน/ห้องเรียน

1.2. โครงการบริหารและกิจกรรมห้องสมุด เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการค้นคว้า

1.3. การจัดตารางสอนของสถานศึกษาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่มีผลต่อการนำหลักสูตรไปใช้การจัดตารางสอนของแต่ละกลุ่มสาระนั้น ไม่ควรกำหนดให้เท่ากันหมด สถานศึกษาควรมีการพิจารณาให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้สาระต่างๆ นั้นมีระดับความยากง่าย ความน่าสนใจแตกต่างกันไป 2) จิตวิทยาการเรียนรู้ การจัดช่วงเวลาของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมนั้น ควรให้สอดคล้องกับช่วงความสนใจของผู้เรียนด้วย และ 3) เทคนิควิธีสอน เนื่องจากเทคนิคการสอนแต่ละวิธี เช่น การอภิปรายการศึกษา ค้นคว้า การทดลอง การบรรยาย ฯลฯ จะใช้เวลาแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดช่วงเวลาการเรียนรู้ต้องให้มีความเหมาะสมกับเทคนิควิธีการสอน นอกจากนั้นการจัดเวลาเรียนสถานศึกษาควรจัดเวลาเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น โครงการศึกษาป่าชุมชน โครงการศึกษาดูงานป่าชายเลน โครงการทัศนศึกษา ฯลฯ

1.4 การจัดกลุ่มผู้เรียนและห้องเรียน เป็นการจัดผู้เรียนเข้าชั้นเรียน โดยยึดหลักตามนโยบายการตกลงร่วมกัน

1.5. การลงโทษ และให้รางวัล ซึ่งต้องกำหนดไว้ในสถานศึกษา เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะอันพึงประสงค์

1.6. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม กำหนดวิธีการส่งเสริม ทั้งตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมตามความเหมาะสม

1.7. กิจกรรมวิชาการนอกห้องเรียน สถานศึกษาสามารถกำหนดได้หลากหลาย เช่น การเข้าค่ายกิจกรรม การเข้าค่ายวิชาการต่างๆ ฯลฯ

1.8. โครงการพัฒนาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูทุกคนร่วมกันจัดทำ/พัฒนาสื่ออุปกรณ์

1.9. เครือข่ายวิชาการในสถานศึกษา ได้แก่ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้สอน ทั้งที่รับผิดชอบเป็นชั้นปี หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

2. การบริหารทั่วไป ได้แก่ ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดโครงสร้างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ปลอดภัย เช่น โครงการปลอดภัย สารเสพติด โครงการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2.2 การจัดแหล่งแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกเหนือจากห้องสมุดในโรงเรียน ควรให้ผู้เรียนไปแสวงหาความรู้ภายนอก โดยการบันทึกข้อมูลจะช่วยให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้มากขึ้น

2.3 การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการประสานงานและพัฒนางาน

2.4 การสำรวจอาคารสถานที่ ว่าได้มีการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม และคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะด้านการใช้อาคารสถานที่ต่างๆ เช่น ห้องเรียน ห้องทดลอง ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ โรงฝึกงาน ฯลฯ ซึ่งอาคารสถานที่ต่างๆ สถานศึกษาจะต้องมีการนำมาใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การบริการและพัฒนาบุคลากร เช่น การจัดครูให้ตรงตามถนัดความรู้ความสามารถ รวมทั้งการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2.6 จัดสรรงบประมาณในการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งระดมงบประมาณจากชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.7 การพัฒนาสื่ออุปกรณ์ เพื่อการใช้สื่ออุปกรณ์ร่วมกันใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า

2.8 การตรวจสอบและรายงาน ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สอนประเมินตนเอง ประเมินผลงานเป็นชั้นปี เป็นกลุ่มสาระและประเมินรวมทั้งสถานศึกษา เพื่อจัดทำรายงานต่อสถานศึกษา ผู้ปกครองและต้นสังกัด ซึ่งมีแนวการตรวจสอบดำเนินการได้ดังนี้ 1) สถานศึกษาได้

มีการบริหารงานวิชาการเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้อย่างไร และ
2) สถานศึกษาได้จัดให้มีการบริหารงานทั่วไปเพื่อสนับสนุนการวางหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้อย่างไรบ้าง

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติตามแผนการบริหารหลักสูตร หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน จัดตั้งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากร การกำกับติดตาม และการนิเทศที่เกี่ยวข้องกับการนำแผนการบริหารหลักสูตรไปปฏิบัติ

3. การตรวจสอบการประเมินผลการบริหารหลักสูตร

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษาคือผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมจำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการศึกษามีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผนและดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบมีเครือข่ายครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวงตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแล และการประเมินผลจะต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป เพื่อให้มีการจัดการศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริงต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา (กรมวิชาการ 2544: 42)

การประเมินหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาตัดสินความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนและความสำเร็จของโปรแกรมหลักสูตร กระบวนการประเมินหลักสูตรควรเริ่มจากการจัดทำแผนการประเมินและกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดในการพัฒนาหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ (นาฎยา ปีลันธนานนท์ 2545: 44-45)

3.1 ในขั้นการวางแผนหลักสูตร ควรตรวจสอบประเมินหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นการประเมินหลักสูตรและประเมินความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรใหม่

3.2 ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตร ต้องมีการประเมินและทบทวนอยู่ตลอดเวลาในขณะที่จัดทำโครงร่างหลักสูตร สาระความรู้และกิจกรรมการเรียนการสอน ว่าสอดคล้องกับปรัชญาและเป้าหมายของหลักสูตรที่ต้องการหรือไม่

3.3 ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตร การประเมินจะได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องจากการใช้หลักสูตร เพื่อให้แน่ใจว่าการนำหลักสูตรไปใช้ตรงตามที่ต้องการ ซึ่งจะให้ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงโปรแกรมมีความชัดเจนขึ้น

3.4 ท้องถิ่นหรือโรงเรียนควรประเมินด้วยการทบทวนแหล่งทรัพยากรการเรียนการสอนที่นำมาใช้ประโยชน์ทั้งในห้องเรียน ห้องสมุดว่ามีความพร้อมเพียงใด ประเมินความสามารถของครูในการใช้สื่อเหล่านี้ บรรยากาศการเรียน และปัจจัยอื่นๆ เพื่อให้ข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนการสอนได้แก่

3.4.1 การเห็นพ้องต้องกันในแผนการประเมิน

3.4.2 การจัดทำและคัดเลือกเครื่องมือการประเมินที่เหมาะสม

3.4.3 การกำหนดกิจกรรมและระยะเวลาการประเมิน

3.4.4 การนำแผนการประเมินไปใช้

3.4.5 การวิเคราะห์และประเมินผลที่ได้จากการประเมิน

3.4.6 การวางแผนปรับปรุงหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนการสอน

ปรัชญา เป้าหมาย ผลการเรียนรู้ ต้องกำหนดไว้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตรการประเมินใดๆ จะต้องตอบในสิ่งที่กำหนดไว้ในปรัชญาเป้าหมายและผลการเรียนรู้ การประเมินหลักสูตรจะบ่งบอกว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพ แต่ไม่ได้หมายความว่า การประเมินจะเสร็จสิ้น การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่จะต้องทำอยู่เรื่อยๆ ไปอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจจำเป็นต้องมาประเมิน ทบทวนและปรับปรุงสาระความรู้ที่จะสอน เทคนิคการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงปรัชญาที่เคยกำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับปรุงหลักสูตรอีกต่อ โดยทั่วไปอาจใช้แบบสำรวจความพร้อมของท้องถิ่น เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรได้

กรมวิชาการ (2545: 6-8) ได้กล่าวถึงกรณีศึกษาคำกับติดตามประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาว่า ประกอบด้วย

1. การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานบริหารภายในสถานศึกษา

2. การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา

นอกจากนี้กรมวิชาการได้กำหนดตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนของงานกำกับติดตามและประเมินผลว่าประกอบด้วย

1. มีคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา
2. มีแผนงานโครงการนิเทศติดตามกำกับในสถานศึกษา
3. มีเอกสารหลักฐานการดำเนินงานการบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน
4. มีรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐาน
5. มีระบบการกำกับติดตามและประเมินผล

สำหรับแนวทางการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษาว่า โรงเรียนสามารถตรวจสอบได้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2545: 43-49)

1. การตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย วิสัยทัศน์เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริงบ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เป็นความต้องการของท้องถิ่นและมีระยะเวลาที่แน่นอน วิธีการตรวจสอบทบทวน สถานศึกษาควรจัดให้มีคณะทำงานเพื่อรวบรวมเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ วิสัยทัศน์และภารกิจรวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

แนวทางการตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษา มีดังนี้ 1) วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับสถานะปัจจุบันหรือไม่ 2) วิสัยทัศน์ที่กำหนดได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ 3) วิสัยทัศน์มีเป้าหมายที่ชัดเจนรองรับหรือไม่และ 4) ข้อกำหนดภารกิจเป็นการสะท้อนความคิดและปฏิบัติงานของสถานศึกษาและชุมชนหรือไม่ ฯลฯ ส่วนแนวทางการตรวจสอบเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วย 1) เป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาหรือไม่ 2) เป้าหมายมีความชัดเจน และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด และ 3) เป้าหมายครอบคลุม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด ฯลฯ

2. การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีเหมาะสมกับสังคมไทย โดยสถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ

จำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะ นอกเหนือและเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ

สถานศึกษาต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาต้องการปลูกฝัง ได้แก่ ผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะนอกเหนือหรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาต่างๆ ตามสภาพปัญหาและความต้องการ ทั้งนี้ อาจพิจารณากำหนดจากคุณลักษณะจริยธรรม และค่านิยมที่อยู่ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระต่างๆ หรือพิจารณากำหนดขึ้นมาใหม่ก็ได้

การปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว กรณีที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านั้น ได้หรือไม่ได้กำหนดให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระการเรียนรู้ รายปี/รายภาค หรือโดยอ้อม ด้วยการสอดแทรก ขณะจัดการเรียนรู้ใน สาระการเรียนรู้ต่างๆ แนวทางการตรวจสอบ ควรประกอบด้วย 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดตามสภาพปัญหา ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของผู้เรียนหรือไม่ และ 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นของชุมชนมากน้อยเพียงใด ฯลฯ

3. การตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด 2) สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด 3) เวลาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มสาระมีความเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังรายปีหรือรายภาค มากน้อยเพียงใด 4) สัดส่วนเวลาระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐานกับ เพิ่มเติมมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และ 5) สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้กับ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

4. การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) รายวิชา ตอบสนอง ต่อสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมากน้อยเพียงใด 2) รายวิชาครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังรายปีหรือรายภาค และสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคหรือไม่เพียงใด และ 3) รายวิชา มี ความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ/ได้มากน้อยเพียงใด

5. การตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่ง ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมมากน้อยเพียงใด 2) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในแต่ละระดับชั้นเรียนเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด 3) กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร และ 4) กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของเรียนมากน้อยเพียงใด

6. การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถ กำหนดรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพ ของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้

เช่น การจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดโครงการ การใช้แหล่งเรียนรู้ การสื่อทางไกล การจัดระบบ การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นต้น ประกอบด้วย 1) สถานศึกษาได้มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภายในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระอย่างน้อยเพียงใด 2) สถานศึกษามีการวางแผนกำหนดให้ผู้เรียนได้ทำโครงการหรือไม่อย่างไร 3) สถานศึกษาได้มีการจัดโครงการที่มีบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระหรือไม่อย่างไร 4) สถานศึกษาได้กำหนดแนวทางการเรียนในแต่ละชั้นปีหรือไม่อย่างไร 5) สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษอย่างไร และ 6) การให้การบ้าน สถานศึกษาควรให้ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระได้มีการประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางการให้การบ้านว่าในแต่ละชั้นปีควรมีการให้การบ้านกลุ่มสาระใดบ้าง และจำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมกับผู้เรียน

7. ตรวจสอบการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) รูปแบบ วิธีและเกณฑ์วัดและประเมินผลในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับแนวการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อยเพียงใด 2) รายละเอียดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพชุมชน/ท้องถิ่นอย่างน้อยเพียงใด 3) วิธีการประเมินผลของสถานศึกษาได้เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงอย่างน้อยเพียงใด และ 4) หลักเกณฑ์การประเมินออกแบบได้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

8. การตรวจสอบความเชื่อมโยง และสอดคล้องทั้งหมด เมื่อตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละหัวข้อแล้ว ควรมีการตรวจสอบความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งหมด ทุกหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน แนวทางการตรวจสอบการดำเนินงาน ได้ดังนี้ 1) ความสอดคล้องของเป้าหมายกับโครงสร้าง 2) ความสอดคล้องระหว่างการเรียนรู้กับวิสัยทัศน์ 3) ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ความเหมาะสมของงบประมาณและการระดมทรัพยากร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ประสิทธิผล (คุ้มค่า) และ 5) การใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในโรงเรียน และชุมชนอย่างเต็มศักยภาพ

กล่าวโดยสรุป การตรวจสอบ ประเมินผลการบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางกรอบ การประเมินผล การจัดหาหรือการจัดทำเครื่องมือประเมินผล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แปลความหมาย และการตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพการประเมินการบริหารหลักสูตร

4. การปรับปรุงพัฒนาการบริหารหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545: 40-43) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรว่าประกอบด้วย

4.1 สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

4.2 สถานศึกษาดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย

1. นำข้อมูลและปัญหาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนานในปีต่อไป

หลักในการปรับปรุงหลักสูตร ประเสริฐ ธรรมโวหาร (2540: 36) ได้เสนอหลักในการปรับปรุงหลักสูตรดังนี้

1. กำหนดให้หลักสูตรเป็นตัวนำ ให้การเรียนการสอนมุ่งเน้นกระบวนการทางด้านความคิดและการปฏิบัติ หนังสือเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและรายวิชาให้กระชับชัดเจนเห็นแนวทางการปฏิบัติจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุผล

3. ปรับลดและบูรณาการเนื้อหาสาระให้คุณประโยชน์ที่แท้จริงต่อการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ตัดสัดส่วนที่ซ้ำซ้อนและยุ่งยากเกินระดับไป

4. การพัฒนาหนังสือและสื่อท้องถิ่น เมื่อมีการพัฒนาแล้วก็จะส่งผลมาถึงหนังสือเรียนที่จะต้องพัฒนาตามไปด้วย เมื่อท้องถิ่นดำเนินการจัดทำหนังสือเองก็ต้องมีการพิจารณาดำเนินการ เช่น การจัดพิมพ์ เป็นต้น

5. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษา ผู้บริหารต้องมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาช่วย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์โดยนำเข้ามาและนำนักเรียนออกไป ครูจึงต้องมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานเพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก โดยใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นและวิทยากรหรือผู้มีความรู้ความชำนาญในท้องถิ่นมาช่วยสอน

กล่าวโดยสรุป การปรับปรุงพัฒนาการบริหารหลักสูตร หมายถึง การสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตร

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิงมาเป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อ

การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2

ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรของตนเองเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย อันประกอบด้วยบุคลากรในสถานศึกษา หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ดังนั้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ปัจจัยคัดสรร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร เน้นปัจจัยที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ประกอบด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจ สามารถเป็นผู้นำ และให้คำแนะนำ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ติดตามข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งสามารถประสานกับชุมชนขอความร่วมมือในการบริหารหลักสูตร และการใช้แหล่งการเรียนรู้ ครูผู้สอนใช้ความรู้ความสามารถของตนตามวุฒิและประสบการณ์ มีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการนิเทศ เน้นปัจจัยที่เป็น การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ให้ความร่วมมือในการแนะนำช่วยเหลือครูในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูร่วมกันจัดทำแผนการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสถานศึกษาแต่งตั้งคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ปรึกษาแก่ครูในการใช้หลักสูตร และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูในการจัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ 3) ด้านทรัพยากรการบริหาร เน้นปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนและเอื้อต่อการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในเรื่องเกี่ยวกับ

สถานศึกษาจัดสรรงบประมาณ เพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ครูใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 4) ด้านชุมชน เน้นปัจจัยที่เป็น กลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (บริษัท/มูลนิธิ) ที่อยู่โดยรอบภายในเขตบริการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งให้ความร่วมมือและสนับสนุนการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณเพื่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และให้ความร่วมมือดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยแต่ละด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบุคลากร

บุคลากร ถือได้ว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารหลักสูตร อันประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ตามที่หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้ (กรมวิชาการ 2544: 50-54)

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญในภาคปฏิบัติจะเป็นผู้นำและเป็นกลไกหลักในการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ต้องรับผิดชอบโดยตรงในการดูแล ควบคุม กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และการทำงานในส่วนต่างๆ ของสถานศึกษาให้ดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณสมบัติดังนี้

1.1.1 มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

1.1.2 มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา และมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

1.1.3 เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ และประสานกับทุกฝ่าย เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.4 เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและผู้เรียน ร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำ ดังนี้

- 1) จัดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
- 3) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 4) สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- 5) จัดให้มีการนิเทศภายในเพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
- 6) จัดให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

1.2 ครูผู้สอน เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จด้วยดี ครูผู้สอนต้องทำหน้าที่วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวางแผนการเรียนรู้ และใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร ดังนี้

- 1.2.1 วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.2.2 จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงแสดงออกอย่างอิสระและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
- 1.2.3 จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาจัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
- 1.2.4 พัฒนาการตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ทันต่อเหตุการณ์
- 1.2.5 เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครูและนักเรียน
- 1.2.6 จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำท่ายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
- 1.2.7 จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจาก การปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

1.2.8 จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่ กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทน ศิษย์เก่าของสถานศึกษาและ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารการศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ ดังนั้นคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารหลักสูตร ดังนี้

1.3.1 กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

1.3.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

1.3.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่น

1.3.4 ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่างๆ ที่ สถานศึกษาแต่งตั้ง

1.3.5 สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา

1.3.6 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

1.3.7 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยคัดสรรด้านบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร หลักสูตร

2. ปัจจัยด้านการนิเทศ

การนิเทศการสอนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ การบริหารหลักสูตรประสบความสำเร็จ ดังที่ กิติมา ปรีดีดิถ (2532: 246) กล่าวว่า การนิเทศเป็น

การช่วยครูกู้หาความรู้จักการทำงานของตนเอง รู้จักแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูกู้ว่าอะไรเป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร และเพื่อให้ครูกู้สึกมั่นคงในอาชีพและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน สอดคล้องกับบริกส์และจัสแมน (Briggs and Justman อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญยสวัสดิ์ 2536: 6-7) ที่กล่าวว่ากระบวนการนิเทศเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนของครู โดยพิจารณาคัดเลือกครูที่มีความสามารถและประสิทธิภาพเข้าทำการสอน การจัดงานและมอบหมายงานที่ตรงกับความสามารถของครู ให้โอกาสได้สังเกตการสอน การประชุม เพื่อศึกษาปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการสอน ทำการสาธิต การสอนที่ดีให้แก่ครู ส่งเสริมแลกเปลี่ยนครูและการสังเกตการสอนระหว่างโรงเรียน ส่วนอาดัมส์และดิกกี (Adams and Dickey อ้างถึงใน กิติมา ปริศิฉิลล 2532: 264) ได้แสดงทัศนะว่าการนิเทศเป็นการช่วยให้ครูกู้คุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ และช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการทางการศึกษา ซึ่ง สาย ภาณุรัตน์ (อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญยสวัสดิ์ 2536: 5) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจในปัญหาและความต้องการของเยาวชน และช่วยสนองความต้องการของเยาวชนอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาและป้องกันอันพึงจะมีแก่เยาวชน ช่วยพัฒนาการสอนของตนและช่วยให้ครูกู้จักคุ้นเคยหาจุดลำบากในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน และช่วยให้ครูวางแผนการสอนให้เหมาะสม นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543: 13) ให้ได้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้นิเทศใช้กระบวนการช่วย ทักทาย ริเริ่ม ร่วมคิดทำสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามความจำเป็นของการพัฒนาโดยผ่านครูและผู้บริหารโรงเรียน

ในการนิเทศนั้น มีกระบวนการที่สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้โดยการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก เป็นกระบวนการที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อส่งเสริมสนับสนุน ช่วยเหลือให้ครูในโรงเรียนประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยผู้ดำเนินการ คือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการนิเทศ ครูหัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูที่ได้รับมอบหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543: 14) ในการดำเนินการนิเทศภายใน แต่ละฝ่ายจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543: 15-16) กล่าวคือ คณะกรรมการนิเทศ มีบทบาทหน้าที่ 1) กำหนดแนวทางการวางแผนและการปฏิบัติงาน 2) ส่งเสริมการปฏิบัติงานของครู 3) กระตุ้นให้ครูมีความสนใจทางวิชาการอยู่เสมอ 4) ร่วมดำเนินงานกับคณะ

ครูโดยร่วมป้องกันและพัฒนา 5) สร้างขวัญ กำลังใจ 6) ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 7) เผยแพร่ผลงาน

สำหรับผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน นอกจากดำเนินการตามบทบาทในฐานะของผู้นำคณะกรรมการการดำเนินงานนิเทศแล้ว ยังต้องเป็นที่ปรึกษาให้ความรู้คำแนะนำต่อคณะกรรมการตลอดจนการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ โดยยอมรับบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ร่วมปรึกษากับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข ปฏิบัติภารกิจในการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาด้วยความเต็มใจ และให้ความร่วมมือในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

สำหรับการนิเทศภายนอกนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศให้การแนะนำช่วยเหลือร่วมคิดร่วมปฏิบัติงานกับโรงเรียน การสอน การวัด และการประเมินผล การพัฒนามาตรฐาน โรงเรียน การประกันคุณภาพภายใน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามความต้องการของโรงเรียน โดยผู้ดำเนินการนิเทศภายนอก ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษา ศึกษาธิการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน หรือผู้รับผิดชอบงานตามที่หน่วยงานมอบหมาย บุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชนผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543: 14)

ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศภายนอกนั้น ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ผู้บริหารการศึกษา
  - 1.1 มีนโยบายในการปฏิบัติ
  - 1.2 วางแผนร่วมกับผู้นิเทศและผู้รับนิเทศ
  - 1.3 เป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานนิเทศ
  - 1.4 สร้างขวัญ กำลังใจ ในการปฏิบัติงานนิเทศ
  - 1.5 ร่วมนิเทศบางโอกาส
2. บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์
  - 2.1 สร้างตระหนักในการพัฒนางานให้แก่ผู้รับการนิเทศ
  - 2.2 สนับสนุนข้อมูล ข่าวสารที่สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการดำเนินงานนิเทศ
  - 2.3 ร่วมวางแผนปฏิบัติงานนิเทศของหน่วยงาน
  - 2.4 ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหา พัฒนางาน
  - 2.5 เป็นวิทยากรให้ความรู้ตามความต้องการของโรงเรียน
  - 2.6 สร้างขวัญ กำลังใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานทั้งคณะผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
  - 2.7 ร่วมตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงานกับบุคลากรในโรงเรียน

2.8 ติดตามผลประเมินผลการดำเนินงานและหาทางปรับปรุงแก้ไข

2.9 สรุปรายงานผลและเผยแพร่งาน

3. บทบาทของหัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน หรือผู้ที่รับผิดชอบตามที่หน่วยงานมอบหมาย

3.1 ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบาย

3.2 ให้คำแนะนำ ดูแลช่วยเหลือ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย

4. บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ดูแลช่วยเหลือ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติตามกำลังความสามารถและสถานการณ์

กล่าวโดยสรุปปัจจัยด้านการนิเทศ เป็นการให้ความร่วมมือ แนะนำช่วยเหลือครูในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร

ทรัพยากรการบริหาร เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร งบประมาณ อาคารสถานที่ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้น จำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการใช้ทรัพยากรการบริหาร กล่าวคือ

3.1 เอกสารหลักสูตร

เอกสารหลักสูตรเป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารหลักสูตร ตามที่ ช่าง บัวศรี (2532: 18) ได้ให้ความหมาย วัสดุหลักสูตรคือวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยทำให้การนำหลักสูตร ไปใช้บรรลุเป้าหมายสมดังเจตนารมณ์ของหลักสูตร ฉะนั้น หน่วยงานโรงเรียนที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องมีวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตรตลอดจนมีระบบนำไปใช้ได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ ซึ่งวัสดุเอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัสดุอุปกรณ์การสอนสำหรับครูและวัสดุฝึกปฏิบัติสำหรับนักเรียน โดยกรมต้นสังกัด โรงเรียนและผู้ปกครองมีหน้าที่จัดบริการเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของครู ดำเนินไปอย่างมีเหตุผล และจากการศึกษาของ อาร์บัคเคิล (Arbuckle 1977: 1751-11758A) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลในการปฏิบัติภายในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบวัดมาตรฐานการปฏิบัติงานแบบสัมพัทธ์และการวิเคราะห์หลักฐาน ผลการวิเคราะห์ หลักฐาน ผลการวิจัยพบว่า การได้มาซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

วัสดุหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญที่เอื้ออำนวยให้การปฏิบัติการบริหารหลักสูตร สถานศึกษา ขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่วางไว้ ซึ่งทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากร ในชุมชนสามารถดำเนินการจัดหาผลิตใช้ และการดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

3.2 งบประมาณ

งบประมาณเป็นแผนการเงินที่ใช้เป็นรูปแบบสำหรับการปฏิบัติการในอนาคต และเป็นเครื่องมือควบคุมการปฏิบัติการเหล่านั้น อันเป็นการคาดคะเนค่าใช้จ่ายและรายรับที่จะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้า ดังนั้นงบประมาณจึงเป็นแผนแสดงถึงการใช้จ่ายทรัพยากร แรงงาน วัสดุ และอื่นๆ และยังอาจหมายถึงแผนเบ็ดเสร็จซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงินในอนาคต โดยมีการคาดประมาณเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของกิจกรรมต่างๆ ที่พึงจะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับรายรับที่คาดว่าจะได้รับจากกิจกรรมต่างๆ ในช่วงเวลาที่พิจารณานั้นๆ และการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานด้านงบประมาณ มีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ และเพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้มีขอบข่ายภารกิจ 1) การจัดทำและเสนอของบประมาณ มีการวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา และการวิเคราะห์ความเหมาะสม การเสนอของบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษาเป็นการเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ การโอนเงินงบประมาณ 3) การตรวจสอบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน 4) การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา มีการจัดการทรัพยากร การระดมทรัพยากร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ กองทุนเพื่อการศึกษา และกองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา 5) การบริหารการเงิน มีการเบิกเงิน การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำส่งเงิน และการกันเงินไว้เบิกเหลือในปี 6) การบริหารบัญชี มีการจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงินและการจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน 7) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ และจัดซื้อจัดจ้าง และการควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 39-40)

3.3 อาคารสถานที่

อาคารสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และให้ได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ส่วนการดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่จะได้ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่าย

กิติมา ปรีดีดิลก (2532: 197-198) ได้ให้ความหมายว่าอาคารสถานที่ คือ การรู้จัก จัดหา รู้จักใช้ อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษา การให้บริการชุมชนและการรู้จักส่งเสริมทะนุบำรุงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้คงสภาพดีสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ และขอขยายการบริหารอาคารสถานที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) อาคารเรียน ห้องเรียน และห้องพิเศษ ได้แก่ ห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องดนตรี และห้องธุรการ 2) อาคารประกอบเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น ห้องประชุม ห้องอาหาร ใช้เป็น โรงฝึกงาน และ 3) บริเวณโรงเรียน และกิติมา ปรีดีดิลก (2532: 198) ได้เสนอแนวคิดหลักปฏิบัติการใช้อาคารสถานที่ กล่าวคือ

1. วางแผนก่อสร้างอาคารสถานที่ โดยการเลือกสถานที่ตั้ง การออกแบบอาคาร การควบคุมสภาพแวดล้อมบริเวณอาคารสถานที่
2. วางแผนการใช้อาคาร โดยการชี้แจงการใช้อาคารให้คณะครู นักเรียน ใช้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสม ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อาคารสถานที่
3. ควบคุมอาคารสถานที่ โดยการดูแล ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ การตกแต่ง ปรับปรุงให้สวยงาม ซึ่งให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่ออาคารสถานที่
4. ประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ โดยการดำเนินการประเมินผลการใช้เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทางการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. ซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารสถานที่ โดยการดูแล ปรับปรุง รักษาอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานตลอดเวลาและสวยงาม

การบริหารจัดการอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมตามแนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 69) มีแนวทางปฏิบัติ 4 ประการ คือ 1) กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาของสถานศึกษา 2) บำรุง ดูแลและพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ปลอดภัย เหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์ 3) ติดตามและตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า และเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และ 4) สรุป ประเมินผล และรายงานการใช้อาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าอาคารสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับนักเรียน ดังนั้นการจัดอาคารสถานที่จึงเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ซึ่งจะต้องมีบทบาทในการวางแผน การจัดสร้าง การใช้ การควบคุม การประเมิน และการซ่อมแซม บำรุงรักษาอาคาร และรวมถึงการพัฒนาอาคารสถานที่ เพื่อให้การบริหารหลักสูตรการศึกษา ของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

3.4 สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งอื่นๆ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวรวมทั้งจากข้อมูลสารสนเทศ เพื่อมาใช้ในการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ

ดังนั้นลักษณะของสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการบริหารหลักสูตร ควรมีความหลากหลาย โดยอาจเป็นสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้อันเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้การเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาที่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษา ควร 1) จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ 2) ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน 4) ศึกษาวิธีการเลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 5) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและเลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้โดยมีการวิเคราะห์ และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ในอย่างสม่ำเสมอ 6) จัดการหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อสารการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น และ 8) จัดให้มีการกำกับติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ (กรมวิชาการ 2544: 40) ดังนั้นสื่อและเทคโนโลยี จึงมีความสำคัญต่อการบริหารหลักสูตร เพราะเป็นเครื่องมือให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร หมายถึง องค์ประกอบที่สนับสนุนและเอื้อต่อการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ในเรื่องเกี่ยวกับสถานศึกษาจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ครูใช้

เอกสารหลักสูตรและเอกสารจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ปัจจัยด้านชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ดังนั้นในส่วนของการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยด้านชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารหลักสูตรการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมชุมชน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 171-173) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ต่อการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันหลายประการ ซึ่งได้เสนอไว้ กล่าวคือ

4.1.1 สภาพแวดล้อมทางด้านสังคมในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มบุคคลทรงคุณวุฒิ เช่น เจ้าอาวาส ผู้อาวุโสในชุมชน คหบดี ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ข้าราชการ เจ้าของธุรกิจขนาดย่อม และประชาชนทั่วไป เมื่อมีการศึกษาข้อมูลการช่วยเหลือจากชุมชน พบว่าคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ได้มีการพิจารณาจัดสรรงบประมาณพัฒนาห้องสมุด แต่ความรู้สึกของคนในชุมชนคิดเสมอว่า โรงเรียนเป็นของชุมชนแต่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนทั้งหมด เพราะถือว่าการจัดการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของครู ชุมชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปเกี่ยวข้อง จะมีส่วนร่วมกับทางสถานศึกษาในลักษณะของการดูแลต่างๆ และร่วมกิจกรรมตามที่สถานศึกษาเชิญ และร่วมในสิ่งที่ตนสามารถทำนั้น

4.1.2 สภาพแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรมในชุมชน จากการที่ชุมชนพัฒนา มีการตั้งถิ่นฐานถาวรอยู่ในพื้นที่ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนี้ตลอดมาเป็นเวลานาน ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีแบบแผนที่ค่อนข้างมั่นคงเป็นวิถีชีวิตแบบไทยทั่วไป เช่น การยึดถือสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชน และการเชื่อมโยงสถาบันทางศาสนากับสถาบันทางการศึกษา ให้ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างวัดกับโรงเรียนนี้เอง ทำให้โรงเรียนได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่า มีฐานะเป็นเสมือนหนึ่งของวัดในชุมชน และที่สำคัญคือ การยอมรับเจ้าอาวาสที่เป็นผู้สนับสนุนหลักของโรงเรียนเพราะเป็นทั้งผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสในชุมชนสิ่งเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อการจูงใจคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งโรงเรียนก็พยายามอิงกิจกรรมเหล่านี้ให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางศาสนา

4.1.3 สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน เนื่องจากชุมชนพัฒนาเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองใหญ่ มีการคมนาคมติดต่อสะดวก ทำให้ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ซึ่งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา ทำสวนผัก และทำสวนผลไม้ รวมทั้งการทำงานหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น การจักสาน ต้องเปลี่ยนมาเป็นการทำงานรับจ้างในภาคพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และการบริการในเมืองใหญ่ ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมตามกระบวนการพัฒนาประเทศแบบการทำให้ทันสมัย (Modernization) ซึ่งทำให้สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากการทำงานอยู่ในชุมชนตลอดเวลา ต้องออกไปรับจ้าง และทำงานเป็นเวลาประเภทไปเช้าเย็นกลับ หรือประเภทการทำงานเป็นกะ ทำให้ไม่มีเวลาว่างมากเพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานผ่านทาง โรงเรียนในรูปแบบของการบริจาคเงินและสิ่งของ

4.1.4 สภาพแวดล้อมทางการเมืองในชุมชน การเมืองในชุมชนพัฒนาปรากฏก่อนข้างชัดเจนในการกำหนดกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในชุมชน การเลือกผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการสถานศึกษา จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชนเป็นเครือญาติใกล้ชิดกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน เจ้าอาวาส คณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นผลดีด้านการปกครองในชุมชน แต่ก็เป็นการรวบอำนาจให้อยู่ที่ชนชั้นนำ คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งมีการใช้อำนาจการปกครองนี้ไปในการควบคุมประชาชน พอสมควร การจัดสรรงบประมาณมุ่งพัฒนาชุมชน

ปัจจุบันการปกครองในชุมชนโดยกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติสภาพำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งส่งผลให้ประเทศมีองค์การบริหารส่วนตำบลเต็มพื้นที่ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2541 ตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นของรัฐบาลและได้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้มีผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาได้มีการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง เช่น การพัฒนาห้องสมุด สนับสนุนคอมพิวเตอร์ และแนะนำ เสนอบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และอาชีพในท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อตรงกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญด้านชุมชน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การสนับสนุนและการร่วมมือในด้านบุคลากรและงบประมาณในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตรงกับความต้องการของชุมชน

4.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน

มีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินการนั้นจะพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการ เป็นผู้แทนองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา โดยใช้สถานประกอบการ การให้วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา การรับทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา เป็นต้น

ดังนั้นบุคลากรในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง และประชาชน จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กล่าวคือ

4.2.1 การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน ให้ได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ 1) กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา 3) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 4) จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาด้านต่างๆ ของผู้เรียน 6) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น 7) ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานและป้องกันแก้ไขปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน 8) ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้ 9) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และการประเมินผล การจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 10) จัดให้บุตรธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

4.2.2 การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมจัดการสถานศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ซึ่งได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ดังนี้ 1) ร่วมกำหนดสาระของหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษา 2) สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้

และทรัพยากรต่างๆ เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียน และ 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของ ชุมชนอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในสาระ ของหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา 2) มีส่วนร่วมในการกำหนด สาระตามหลักสูตรของสถานศึกษาโดยคำนึงความต้องการของสังคมและชุมชน 3) เป็นศูนย์ การเรียนรู้เครือข่ายการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง 4) ให้สนับสนุน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา 5) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการจัด การศึกษาของสถานศึกษา และ 6) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอิทธิพลต่อการบริหาร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 จากเอกสารตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมา สังเคราะห์เสนอเป็นขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี ได้ปัจจัยคัดสรร 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ปัจจัยด้าน บุคลากร ด้านการนิเทศ ด้านทรัพยากรการบริหาร และด้านชุมชน ซึ่งคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิผล การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ตามกระบวนการบริหารคุณภาพ 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการบริหารหลักสูตร ด้านการปฏิบัติตามแผนการบริหารหลักสูตร ด้านการตรวจสอบประเมินผลการบริหารหลักสูตร และด้านการปรับปรุงพัฒนาการบริหาร หลักสูตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นักธิดา แดงใหญ่ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตร ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 พบว่า สภาพระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อ การบริหารหลักสูตรโดยภาพรวม คือ ด้านผู้บริหาร ด้านผู้สอน ด้านการนิเทศ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีเพียง ปัจจัยด้านชุมชนและผู้ปกครองมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับการบริหาร หลักสูตรโดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านการวางแผนหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศและการติดตามผล พบว่าอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยด้านการนิเทศ และด้านชุมชน และผู้ปกครอง

ศยาม ศรมยุรา (2545: บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และสาระการเรียนรู้
ของหลักสูตร โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของครู คุณลักษณะของนักเรียน และสื่อการเรียนรู้
โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
3. ด้านกระบวนการ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาการบริหารหลักสูตร การจัดการ
เรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกมีการปฏิบัติอยู่
ในเกณฑ์ปานกลาง
4. ด้านผลการปฏิบัติตามกระบวนการ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหาร
หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาค
ตะวันตก มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ธีระ รุญเจริญ และคณะ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศึกษาสภาพในการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของบุคลากรทางการศึกษาในเขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า
1) บุคลากรโรงเรียนยอมรับการเปลี่ยนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากส่วนกลางมาเป็นโรงเรียน
ในระดับค่อนข้างช้ามากและเห็นว่าบุคลากรโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถในการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาได้ตามแผนที่กำหนดไว้ในระดับปานกลางและเห็นว่าหลักสูตรสถานศึกษาที่โรงเรียน
จัดทำเองจะมีประโยชน์ต่อนักเรียนมากกว่าหลักสูตรส่วนกลางค่อนข้างมาก 2) บุคลากรโรงเรียนมี
ศักยภาพด้านความรู้และทักษะความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับปานกลาง
และมีเจตคติ/คุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก ในเรื่องการฝึก
ประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลักและให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร แต่มีวิสัยทัศน์
การตระหนัก การยอมรับให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ระดับปานกลาง 3) โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ความตระหนักในความสำเร็จ
และระยะเวลาในระดับปานกลาง ยกเว้นการได้รับการศึกษาอบรมไม่เพียงพอ การขาดงบประมาณ
และความรู้ ความสามารถเพียงพอของคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก 4) เพื่อให้
การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาบรรลุผลดีควรจัดให้มี 4.1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 4.2) การจัด
งบประมาณและสื่ออุปกรณ์ให้เพียงพอ 4.3) การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินการอย่างเป็นระบบ
4.4) การสร้างความตระหนัก 4.5) การจัดหาวิทยากรช่วยเหลือโดยเร็ว และ 5) การเปรียบเทียบ
การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันในเรื่องวุฒิสูงสุด และการได้หรือไม่ได้รับ

การฝึกอบรมในเรื่องความคิดเบื้องต้น สักยภาพและปัญหาอุปสรรค ส่วนประสบการณ์การทำงาน และการสังกัดรัฐและเอกชนส่วนใหญ่ เท่าเทียมกัน

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 28-29) ได้ประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่องในโครงการวิจัยและติดตามการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายสามารถปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่ายังประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ ส่วนใหญ่คือระยะเวลาไม่เพียงพอในการจัดทำ ขาดอัตราบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานบางเรื่อง ความช่วยเหลือสูงสุดที่โรงเรียนต้องการ คือ คำแนะนำและการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงไปคือการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์และเทคโนโลยี ตลอดจนเอกสารความรู้ คู่มือต่างๆ

สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพคือควรมีการวางแผนปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีการตรวจสอบกำกับ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และควรให้มีความรู้ในกระบวนการจัดทำที่ชัดเจนให้เข้าใจตรงกัน พร้อมกับมีเอกสารตัวอย่างให้ศึกษาล่วงหน้า และให้มีเวลาเตรียมการล่วงหน้าหนึ่งปี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี (2545: 1-3) ได้ติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่าย จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่ามีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรหลายประการคือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร พบว่า 1) ระยะเวลาในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนมีน้อยใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ครูต้องสละเวลา แรงกาย แรงใจอย่างมากในการจัดทำหลักสูตร 2) โรงเรียนขนาดเล็ก มีครูรับผิดชอบไม่ครบสาระการเรียนรู้ 3) โรงเรียนขนาดใหญ่มีเอกสารการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอกับจำนวนครู 4) ค่าใช้จ่ายในการจัดทำหลักสูตรใช้เงินจำนวนมาก และ 5) การกำหนดเนื้อหาสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของกรมวิชาการไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงกะทันหัน

2. ปัญหาเกี่ยวกับเอกสารการเรียนรู้ สื่อการเรียน พบว่า 1) เอกสารหลักฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีความล่าช้าในการจัดการทำ โดยเฉพาะเอกสารระเบียบแสดงผล (ปพ.1) 2) สื่อการเรียนสาระต่างๆ กระจัดกระจาย ทำให้ครูมีความยากลำบากในการค้นหา และ 3) โรงเรียนขาดอิสระในการซื้อเอกสารบางรายการเพราะระเบียบทางราชการ

3. ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นว่า 1) มีความพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ผู้ปกครองเชื่อว่าหลักสูตรใหม่ทำให้นักเรียนในปกครองมีความรู้จริง 3) อยากรู้ว่าเด็กไทยจะเป็นอย่างไร 4) หลักสูตรอะไรก็ได้ที่ทำให้เด็กเป็นคนดี คนเก่ง สร้างสรรค์ประเทศชาติ

4. ประเด็นอื่นๆ ได้แก่ 1) ความพร้อมของเอกสารต่างๆ ควรพอกับจำนวนครู 2) ควรพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารหลักสูตร 3) คู่มือการวัดผลประเมินผลมีเนื้อหากว้างเกินไป ไม่ชัดเจน ยกต่อการปฏิบัติ 4) ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและเข้าใจหลักสูตร 5) แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเทียบโอนผลการเรียนที่ย้ายเข้า-ออก ในช่วงเวลาเปลี่ยนแปลง และ 6) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มศักยภาพ

ประมวล ลากาเจริญวงศ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาล 3 (สระกระเทียม) ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินการตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาล 3 (สระกระเทียม) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทั้งหมด

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะโดยภาพรวม พบว่า ครูขาดความชำนาญในการผลิตวัสดุหลักสูตร การจัดการเรียนในคาบเวลาที่ต่อเนื่องกัน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย การไม่ได้รับการนิเทศอย่างต่อเนื่องและครูขาดการสอนซ่อมเสริมอย่างต่อเนื่อง เสนอแนะให้โรงเรียนจัดสรรงบประมาณและจัดอบรมการผลิตวัสดุหลักสูตร การจัดการเรียนโดยคำนึงถึงผู้เรียน ศึกษาในเทคนิคว่าควรเข้าช่วยเหลือมากขึ้น และควรหาเวลาในการสอนซ่อมเสริมนอกเหนือเวลาสอนปกติ เช่น ช่วงพักกลางวันหรือหลังเลิกเรียน

3. แนวทางการดำเนินการ ได้แก่ โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร วางแผนการเรียนรู้อัตโนมัติ และควรพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดศูนย์แนะแนวและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง

ประไพพิศ วุฒิสุข (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการนิเทศการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 1 ทั้งโดยภาพรวมและแต่ละครั้งทุกครั้งอยู่ในระดับมาก

2. แนวโน้มของกระบวนการนิเทศการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 1 มีแนวโน้มในระดับสูงขึ้น

3. แนวทางในการพัฒนาการนิเทศการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 1 เป็นดังนี้ 1) ควรจัดทำคู่มือการนิเทศการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้นิเทศ 2) ควรปรับปรุงการนิเทศและติดตามการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนรู้ตามที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง 3) ควรปรับปรุงนโยบายและกำหนดแนวปฏิบัติในการจัดครูเข้าสอนตามความถนัดและวิชาเอก และ 4) ควรสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนด้วยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

เมธี ทองรอด (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้ก่อนดำเนินการของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการดำเนินการ ความรู้ของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก คณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความรู้ของผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งก่อนการดำเนินการและหลังการดำเนินการไม่แตกต่างกัน

3. ผลการประเมินการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านบริบท จุดมุ่งหมายหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง โครงสร้างหลักสูตรมีการกำหนดชั่วโมงเรียน เวลาเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะของผู้เรียน และชุมชนมีความพร้อมที่จะสนับสนุนการศึกษา

3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารมีความรู้ความชำนาญในการวางแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนมีความชำนาญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นักเรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โรงเรียนจัดสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านกระบวนการ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการประชุมนิเทศ และพัฒนาบุคลากร มีแผนการสอน และมีการวัดและประเมินผลครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ

3.4 ด้านผลผลิต หลักสูตรสถานศึกษามีผลต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ แบบการเรียนรู้และเวลา การเรียนการสอนเป็นไปตามแผน นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ครูจัดทำหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลครอบคลุมสาระการเรียนรู้

อัจฉรา จินดาพงษ์ (2547: บทคัดย่อ) ทำศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศที่ส่งผลต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตตรวจราชการที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการนิเทศและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตตรวจราชการที่ 4 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและในแต่ละองค์ประกอบ

2. กระบวนการนิเทศโดยภาพรวมส่งผลต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตตรวจราชการที่ 4 แต่เมื่อแยกพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าการอำนวยความสะดวก การประสานงาน และการประเมินสภาพปัญหา ส่งผลต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตตรวจราชการที่ 4

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 1-2 ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดทำหลักสูตรอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรมีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3. สาระหลักสูตรของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

จูดิธ (Judith 1999: 1931) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดทำหลักสูตรที่เน้นด้านประสบการณ์และผลสัมฤทธิ์ในการประกอบอาชีพ ผลจากการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ในการศึกษามีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนางานในระดับแรกๆของการทำงานนั้น คือ ประสบการณ์ทำให้เกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพ ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานอาชีพมากกว่าผู้ไม่มีประสบการณ์

จูดิธ (Judith 2000: 292) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเข้าสู่ชุมชน การรายงานการวิจัยกล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนามนุษย์จากความคุ้นเคยและความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้เข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ โดยผู้วิจัยนำเสนอการทำให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรแม่บทนำไปสู่ชุมชน ต้องใช้รูปแบบการอบรมผู้แนะนำในการเรียน การสอน การประเมินผล ทางเลือกของหลักสูตร และทักษะการสอน

อันเลนและคณะ (Allen and others 2000) ได้ศึกษากิจกรรมมีปัญหาและความต้องการของนักพัฒนาหลักสูตร พบว่ากิจกรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ การจัดการและบริหารหลักสูตร การเลือกและการจัดการเนื้อหา และการประเมินหลักสูตร

กาลเลนส์ โรสส์ (Glenn Roos 2000) ได้ศึกษาถึงความเข้มแข็งและความอ่อนแอของการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวางแผนหลักสูตร เรื่องเนื้อหาและการประเมินหลักสูตร พบว่านักพัฒนาหลักสูตรต้องการให้มีความสัมพันธ์อันดีกับท้องถิ่นเน้นความสำคัญเรื่องกระบวนการเรียนรู้ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรเทคนิคการประเมินหลักสูตร

ยูเนสโก (UNESCO 2000) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ อัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และศรีลังกา ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่างๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามการใช้หลักสูตรของครู นอกจากนี้หลักสูตรยังขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตรตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

จากผลการวิจัยในประเทศตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาในการจัดทำหลักสูตร และการประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจ อาทิ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน การนิเทศ งบประมาณ สื่อวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร อาคารสถานที่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยในต่างประเทศ จากผลการวิจัยของ จูดิธ (Judith 1999: 1931) พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อในการจัดการศึกษา และมีความจำเป็นมากต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรต้องเน้นการจัดประสบการณ์ ทำให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ รวมทั้งผลการวิจัยของ จูดิธ (Judith 2000 DAI 38/01: 292) ที่พบว่าการพัฒนาหลักสูตรแม่บทนำไปสู่ชุมชน ต้องอบรมผู้สอน ทักษะการจัดการเรียนสอน การประเมินผล และทางเลือกของหลักสูตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลดังกล่าวน่าจะเป็นตัวแปรที่ควรนำมาศึกษาโดยผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปร ดังนี้ ด้านบุคลากร ได้แก่

ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการนิเทศ ได้แก่ การนิเทศภายใน การนิเทศภายนอก ด้านทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร งบประมาณ อาคารสถานที่ สื่อและเทคโนโลยี ด้านชุมชน ได้แก่ สภาพแวดล้อมชุมชน และการมีส่วนร่วม จะส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2